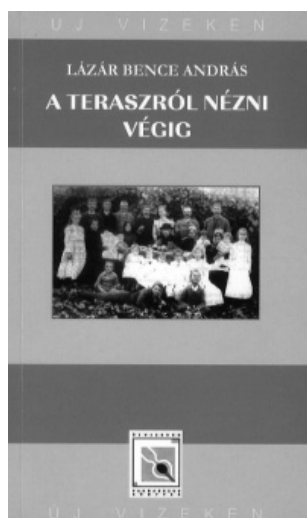

Kiszámítható pontosság

LÁZÁR BENCE ANDRÁS: A TERASZRÓL NÉZNI VÉGIG

Parnasszus Könyvek
Budapest, 2010
88 oldal, 980 Ft

Hát, nem is tudom. Gondolom, így volna érdemes kezdeni egy kritikát Lázár Bence András első kötetéről: *A teraszról nézni végig* ugyanis – sok kortárs költői induláshoz hasonlóan – igen sokat merít a köznyelv lirizálásának lehetőségeiből. Szokás mondani: nem csak az apák nemzik gyermekeiket, valójában az utódok teremtik meg az őseiket azáltal, hogy őket választják őseiknek: az irodalomban ez fokozottan így van. A most húszas éveit elején járó fiatal költőgenerációnak (nemzedékét azért még nem mernék mondani), semmi kétség, efféle kitüntetett apafigurája Kemény István, pontosabban a Kemény-féle, „élőbeszéd”-szerű versbeszéd lett, s talán épp azért, mert – többek között – azt lehet megtanulni tőle, hogy mit kezdjünk a mindennapi, apró-cseprő, ránk mégis különös hatást gyakorló tapasztalatainkkal, hogyan kerekedjünk rajtuk felül azok minimális, ámde valódi átpoetizálásával. Hangsúlyozom: nem gondolom azt, hogy Kemény költészetének ez volna a legfontosabb summázata, csupán azt, hogy egy efféle hagyományt alkot meg a legfiatalabb kortárs költők verseinek világa.

Az, hogy ebből a látszólag egyszerű indítatásból hogyan próbál valamilyen egyedi, autentikus hang megszületni, jól látható *A teraszról nézni végig* esetében. A kötet fő témái a közvetlen, személyes családi múlt és a fiú-lány találkozások lehetőségei. Az anyák, apák és nagyszülők történetét faggató versek főleg az első, *Családi albumból* című ciklusban találhatók, ezeknek az írásoknak a kulcsszava – ahogy a kötet talán leggyakrabban használt szava is – az „emlékszem”, a szerelem lehetőségét és lehetetlenségét kutató szövegek kulcsszava pedig – a harmadik ciklus címét is adó – „elképzelteltek”. Az emlékezés azonban elkerülhetetlenül fikcionalizál, miközben az elképzelt után a múltbéli dolgokat visszasíró nosztalgia emészti a versek beszélőjét. Ugyanakkor nem lehet elhallgatni, hogy az érdekesebb darabok tagadhatatlanul az első ciklusban találhatók, és a „szerelmes versek” nem egy darabját nem tudjuk másnak tekinteni, mint olyan udvarló írásoknak, amelyek ránk nem sok hatást gyakoroltak. A vágy titokzatos tárgyának emlékét őrző cikkek, csészék, haj- és szőrszálak illedelmes gyűjtögetése jellemző módon nem tud többé válni jólfésült és reflektálatlan szentimentalizmusná.

Ez azonban nem tipikusan *A teraszról nézni végig* vakfoltja: annak a felismerésnek az elmulasztása, hogy épp a legbanálisabb dolgokról írni a legnehezebb, tipikus tünete az el-

só kötet-szindrómának; sebj, biztos lesz még második. Lázár Bence András „családversei” azonban már sokkal egyénibbek: sajátos, csak rájuk jellemző erényekkel és megoldatlanságokkal együtt. A nagyszülők kertészkednek, apa dolgozik, anya főz: együtt lenni mégsem „csak” jó, a családi idillben mindig van valami szorongató, fenyegető, kibeszéletlenül klausztrófó. A gyerekkor felidézett múltja körkörös: az anya „mindig, szinte mindennap” ugyanúgy csinálja meg a szendvicset (8.), a cipőket pedig „minden vasárnap” (14.) kipucolja. „Szombaton nálunk nem dolgozott senki.” (16.) „Tudtuk, fénykép készül / rólunk minden este.” (17.) „A kertet mindig apámmal tettük rendbe.” (32.) A családi élet rutinszerűsége azonban nem csak otthonosságot teremt, de el is lehetetleníti azt, hogy a családtagok valójában közel kerülhessenek egymáshoz. A testvér gyerekek egymás között kialakított rutinjai például – tócsákat átugorni, miközben, ahogy a verscím szól: *Egyikünk sarkát sem éri víz* – már nem tud a család rutinjai között otthonra találni: „Anyám furcsállta, mért ugrunk át minden / kis vízfoltot útközben is, talán azóta / sem érti.” (13.) És pont az „azóta” lesz az egyik legjellemzőbb mozzanat ezekben a versekben: a körkörös időre mindig „utólag”, valamilyen meg nem nevezett esemény után, az „azóta” perspektívájából tekintünk vissza – ez volna a terasz, amiről végignézzünk? –, ami lehet, hogy csak az idő múlása, lehet, az esemény csupán annyi, hogy felnőttünk. „Anyám szeretett a legjobban. Mindig készített uzsonnát. / [...] tíz óra tájt széttéptem a nejlont, a celofánt. / [...] / Azóta üres nejlont, celofánt szagatok, ha tízet / üt az óra.” (12.) Nem lehet véletlen, hogy – az „emlékszem” szó mellett – milyen fontos a „most” időjelölése: „Most reggel van” (17.) „Most tél van” (31.) „Most anyámra gondolok” (33.) „Most frissen mosott ingeinkben, / nézzük” (45.) „Most leveleket ragasztok a családi albumba” (49.) „Most pirkad.” (73.) Esterházy szép mondatával: „múlik a szép idő”. Hát ezért mondtam az elején, hogy nem is tudom. Mert noha tagadhatatlanul van abban valami erő, ha a körkörös idő belefut a nyílegyenesen haladóba, és ennek a tapasztalatnak tagadhatatlanul vannak szép megnyilvánulásai (lásd például a *Rozsdás kések* című verset), a szövegek ismeretelméleti vakfoltja – más szóval: modorossága – mégis az, hogy nem számolnak azzal, az idő nem állt le az „azóta”, a „most” nem lehet biztos pont. A mutálást nem lehet megúszni az érett férfikor bizonygatásával: hiszen épp a versek mutatják meg azt, hogy az idő körkörös váltakozásaiból nem tudunk kilépni.

A beszéd természetességének imitációja óvatosságra is int: a semmiről való beszédet például, amire olyannyira törekszik a kötet, nem lehet semmitmondóan megvalósítani. „Beszélni szerettem volna. / Akár végig egy estét. / A semmiről. // Éreztem, ahogy a lábam, / ahogy lépek, kiszámítható / pontossággal teszem.” (54.) A kiszámítható pontosság, pontosabban a pontosság kiszámíthatósága az, ami – legyen ez bármennyire is ellentmondásos – az egyik legszembetűnőbb gyerekbetegsége a kötetnek: mivel még közel van az elhagyott gyerekkorhoz, nagyon akarja bizonyítani, hogy már felnőtt, ezért lesz kiszámítható, és nem mer vagy nem tud esetlegesen pontos lenni – amihez egyébként épp Kemény István ért olyannyira, ami mégis a legnehezebben átvehetőnek tűnik irodalmi fiai és lányai számára. De ne legyünk igazságtalanok: a kötet már bő egy éves, szerzője folyamatosan jelen van a folyóiratokban, és az irodalmi felnövés néha gyorsabban történik, mint ahogy azt gondolni vagy bemérni lennének képesek: bármiféle pontossággal.

Turi Tímea